

ILEANA MĂLĂNCIOIU - LIFE AND DEATH LYRICS

Bianca CRUCIU

"Petru Maior" University of Târgu-Mureș

Abstract: In Ileana Malancioiu's lyrics there are a lot of sacred, religious symbols and motifs. Her work offers rich possibilities of analyses. At the some times her lyrics is a life and death lyrics .

Keywords: faith, symbols, poems, death, life.

Caracterizată de către Eugen Barbu că fiind „o fată venită de la țară, cu o credință lirică ce poate convinge pe mulți „poezia Ilenei Malancioiu nu pare să fie prea comodă, spre deosebire de poezia Anei Blandiana sau Gabriela Melinescu.”¹

Poezia ei îți dă senzația unei dureri neexterioare, o poezie plină de suferință, trauma, o poezie a multor neîmpliniri, a unei vieți frământate, hăituite chiar.

Lirismul ei se naște din exasperări, interiorizări halucinatorii, tristețe, spaime, adesea din priveliști ale morții.²

Cauza acestor considerente este în primul rând sistemul greu de înțeles și mai mult, greu de acceptat. Dumnezeu nu se relevă Ilenei Malancioiu direct și imediat. El este perceput doar prin simboluri destul de simple.

Se știe că poezia trebuie să fie condiționată de o împlinire în sine. În cazul Ilenei Malancioiu împlinirea poeziei constă într-o subtilă putere de sugestie pozitivă, în opoziție chiar cu un negativism poetic cu atmosfera sumbră prin care se întrevede doar un licăr de lumină.³

Ca și la Bacovia este prezent peisajul autumnal putred, atmosfera apăsătoare, coloritul cenușiu, prezente și absențe deprimante chiar situații de coșmar care dau poeziei” o țesătură aspră, greu inteligibilă, greu acceptabilă”.⁴ Creația ei trădează afinități structurale cu simbolismul și expresionismul dar nu se poate spune că s-ar înregimenta în vreunul.⁵

Eugen Negrici în Prefața la antologia” Urcarea muntelui” sublinia că „ceea ce șochează la Ileana Malancioiu este chemarea obsesivă a unui tărâm straniu, atracția celeilalte lumi, căutate, invocate, evocate în imaginar cu o anume, crudă, neînduplecată, stridentă îndârjire. Deprinderea de a bântui statornic printre himere într-o nesfârșită scaldă în ape înlesnite de vedenii a morților, capacitatea de a grăi mereu printr-un fel de dezaxare sacră –o poartă de intrare în această lume nălucită presupun inițierea într-un alt mod de a simți realitatea, precum și anumite modificări specifice percepției.”⁶

Dacă este să vorbim despre universul din poezia Ilenei Malancioiu nu putem face abstracție de aprecierile lui Ion Holban care spunea că „nu e nici tărâmul celălalt din basm,

¹ Eugen Barbu, *O istorie polemică a literaturii române*, ed. Eminescu, București, 1975

² Dumitru Micu, *Istoria Literaturii Române, de la creația populară la postmodernism*, ed. Saeculum I.O.2000, p.361

³ Ileana Malancioiu, *Poeme*, ed. Albatros, București, 1980, cu un Cuvant înainte de Lucian Raicu, p.5

⁴ Idem. p.361

⁵ Idem. p.362

⁶ Ion Holban, *Literatura română de azi*, ed. TipoMoldova, p.135, apud Eugen Negrici, *Prefata la antologia Urcarea Muntelui* de Ileana Malancioiu

nici departele eminescian deși păstrează explicite legăturile cu acestea; e o altă lume sau, poate această lume, preajmă (re) formulată după desenul lăuntrului unde se întâlnesc pentru a se completa publicistul și eseistul”⁷

Întâlnim în poezia ei ideea că ființă umană are de parcurs „un drum și o cale”,⁸ pe care tot Ion Holban o definește ca fiind „o diferență specifică între două concepte care îi generează poezia. „Această” cale și drum” poate reprezenta drumul ființei interioare spre lumea de dincolo, drumul ca o rostogolire implacabilă asemeni „universului boilor tineri”¹⁰

Ființa umană de când se naște pe pământ, are un drum al ei de parcurs, personalizat, plin de evenimente imprevizibile cărora trebuie să le facă față. Calea pe care se merge poate fi una îngustă sau largă. Se pare că Ilenei Malancioiu i-a fost hărăzită o cale mai puțin albă dar luminată.

Poezia ei trăiește între umbre-întuneric și puțină lumină. Dacă nu am fi radiografiat profilul ei biografic am fi fost tentați să o credem simpatizantă a lui Nietzsche prin înclinația uneori spre negativism.

Unii cercetători au apreciat că în poezia Ilenei Malancioiu se întrevide existența unui „regim teluric” (diurn-nocturn) pe care se circumscrie drumul „boilor tineri” precum și cel al sturionilor spre izvoare, astfel boii șchiopătează și îngenunchează în jug pe drum pe când sturionii mor după ce au ajuns la izvoare.¹¹

Dualitatea diurn-nocturn poate să reprezinte o configurare imagistică a binelui după care se tânjea și a răului pe care trebuia să-l înfrunte poetă sau pur și simplu încredințarea existenței ca principiu a Luminii și întunericului ceea ce putea duce la o liniștire sau cel puțin la o consolare interioară. Sintagma ‘ boi tineri ne duce cu gândul la folosirea expresiei în chip simbolic.

Credem că ar putea fi vorba despre o generație care nu poate accepta principiile unui regim cu care nu se puteau împăca. Fiind sub jug, îngenunchează. Jugul poate fi văzut ca sistem totalitar, apăsător. Un alt simbol este sturionul, peștele, care știm că este simbolul creștinismului. În cazul nostru sturionii pot fi cei persecutați de regimul comunist.

Un alt element prezent în poezia ei este Apa. În creștinism apa este ilustrată ca element primordial în creația lumii. Ea era asociată cu Duhul Sfânt care se purta deasupra apelor, dar și ca element eshatologic, semn al împlinirii actului de mântuire a omului la sfârșitul timpurilor, dar și ca simbol al restaurării și înnoirii spirituale și izvor de sfințenie, care spală păcatul originar prin Botez.¹²

Ca element purificator, apa este elementul vital care întreține viața. O forță care reface unitatea dintre cer și pământ, legătura dintre om și Dumnezeu. Ea determină o preschimbare a lumii păcătoase, trecerea ei spre o altă existență.¹³ Este elementul curățirii al purificării, al devenirii intru frumos și împlinire. Poeta mărturisește că ea însăși se scaldă în apă căpătând viața spunând:” Pe lângă apă unde m-am scaldat/De la naștere [...] „(Asemenea)

Fântână, un alt simbol sacru (ca ispășire și ca simbol al purificării) este preluat din viața tradițională românească. Apa fântânii aduce cu sine puteri regeneratoare și purificatoare, aduce energiile benefice din adâncuri. Ea este asociată feminității, maternității (care stă în

⁷ Idem.p.135

⁸ Ibidem.p.135

⁹ Idem.p.136.

¹⁰ Ibidem.p.136.

¹¹ Ion Holban .Op.cit.p.136.

¹² <http://www.ro.tezaur-romanesc.ro/arhitectur259-539259r259neasc259/-semnificatia-apei-si-fantana-ca-simbol-sacru-n-viata-trad>.

¹³ Idem, <http://www.ro.tezaur-romanesc.ro/arhitectur259-539259r259neasc259>.

legătură cu teluricul), este asociată fecundității, reprezentând substanța primordială din care au luat ființă toate formele.

Lângă fântâna se săvârșeau anumite ritualuri. Se făceau rugăciuni, ceremonii de fertilizare, practici pentru aducerea ploii..

Fântâna este asociată apei ca simbol al fecundității în diverse practici premaritale și maritale, dar și loc de întâlnire al omului cu Dumnezeu (Sfânta Scriptură)(Facere, Ioan). Cele spuse mai sus pot să fie completate cu versurile poetei conform căreia” O lume de apă încet își arată/Șuvoaiele ei trecătoare. /Prin lumea de apă iubită pierdută/Asemenea chipului meu din fântână/Cu cât îmi plec fruntea cu-atât se ridică/Din marea și blândă țărână/Și-atuncea când chipul meu trece în apă/Și fața mea pală în ea se oprește/Pe trupul meu ud că de-o ploaie eternă/Figura de umbra-și lipește” (Fântâna)

După cum tot ce este sacru și sfânt se poate exprima prin simboluri, un at element sacru este Izvorul sau simbolul apei curgătoare. Izvorul, apa curgătoare „este păstrătoarea tainelor ancestrale”¹⁴

Izvorul este sursă de viață dar și de moarte, apa de izvor element vital, existențial dar și ca element al morții prin înec.” În izvor s-arată moartă/Când m-aplec să beau/Și mă fac că-i fruntea mea/... /Ca un Christ pe un ștergar/De făcut minuni cu el „/(În izvor)

Ca și la Blaga și la Ana Blandiana, tema trecerii a vieții și a morții, a sufletului este evidențiată și în poezia Ilenei Malancioiu

În „Păsările câmpului”, poeta are reperatele credinței, știe că există Dumnezeu și că omul este o ființă dihotomică alcătuită din trup și suflet care la rândul lui are gândire (rațiune), voință și sentiment. După moarte, trupul merge în pământul de unde a fost luat iar sufletul păstrându-și conștiință, merge la Dumnezeu care l-a dat, urcând în veșnicie.

Sufletul este elementul primordial care prin moarte stă despărțit de trup.. Ele ca și oamenii nu știu când mor. „Păsările câmpului nu se știe când mor/Le-ngroapă frunza și le plânge vântul, /Doar sufletul de trupuri despărțit/Mai bânțuie o vreme prin copaci/În preajma cuibului unde-au trăit”. Prin aceste versuri, poeta știe din învățătura tradițională de credința că sufletul după ieșirea din trup mai stăruie încă trei zile la streșina casei și vizitează toate locurile pe unde a umblat cât a fost în viață pe pământ. Din aceste versuri se poate deduce asemănarea omului pe care o face poeta cu păsările câmpului. Destinul lor este ca și al omului „Păsările câmpului nu se știu când mor” le îngroapă frunza și le plânge vântul”. (Păsările Câmpului)

Provenind din lumea rurală, a satului, Ileana Malancioiu, cunoaște foarte bine tradițiile, ritualurile, le stăpânește dar le și explică în poeziile sale precum în „Obicei”. „La șapte ani se dezgroapă morți/Se pune os lângă os în cutii/Și chiar când osul frunții li s-a ros/Se plâng că oamenii întregi și vii/Trei zile stau la loc de închinare/Și se aduc flori la capetele lor/Și li se spune cin’s-a mai născut/Și li se dau în grijă cei ce mor”. /(Obicei).

Suferința, marginalizarea, neîmplinirea sunt exprimate în poezia Ilenei Malancioiu în modul cel mai vizibil. Suferința personală generează însingurare, lacrimi, dacă nu, chiar deprimare.

Ea vede nedreptățile unui sistem pe care îl consideră hain și fără Dumnezeu, fără suflet și-și dorește să aibă un loc anume al ei: „Să am un loc al meu anume/Unde să plâng dacă se poate/Cu capul sprijinit în palme/Și nimenea să nu mă știe/Când lacrimile arse-mi urcă încet până la piept și cresc/Și trec apoi deasupra lui și se înalță spre bărbie”. Probabil prea demnă și pudică în sentimente, dorește să sufere cu demnitate, să plângă dar nimenea să nu o știe. Ea-și dorește spunând: „Să simt că începe să urce-ncet această plângere prelungită/Și nu e nimeni să mă scoată din ea/și încep să țip/Cat pot către pereții care se clătină- mprejur de parcă/Au fost zidiți dintr-o greșală pe o temelie de nisip”. (Dorința) Ea știe că prin lacrima, plâns, se

¹⁴ <http://egophobia.ro/11/critica.htm>

purifică, se curățește, dobândește liniște. Este convinsă că plânsul poate rezolva multe, lacrima și rugăciunea sau rugăciunea înlăcrimată, poate zidi liniștea în sufletul răvășit care se teme.

Un simbol al singurătății (al însingurării) este simbolul cucului. Poeții din perioada comunistă se simțeau însingurați, victime ale unui sistem. „Se strigă cucul singur a nu știu câta oară/Și își răspunde singur stigându-se mereu/Și strigătul izbește în el fără să vrea/Și îl îngân să creadă că nu mai este singur/Ci are cuibul său în casa mea”. (Cântecul Cucului) Este vorba de acea singurătate-exilică „la tine acasă” care dispare odată cu dispariția regimului totalitar.

Un alt simbol este cel al bufniței, ca simbol al înțelepciunii dar și ca prevestitoare a morții. Există în tradiție o tâlcuire conform căreia cântecul bufniței prevestește plecarea, moartea cuiva. „De două nopți aud cântând cioica/Și aș vrea să dau cu pietre-n ea să fugă, /... /Dar nu se poate alunga cu pietre/Și nu se știe pentru cine cânta” (Cioica).

Deși poezia ei uneori incomodă poartă pecetea timpului în care a trăit marcând-o. Uneori asistăm la o schimbare de registru în ceea ce privește stările pozitive și negative. Stările negative fiind oarecum predominante într-o bună parte a poeziei sale

În poemul Vis, ea se destăinuie că știe „Să cânte pe inimă ca pe o frunză de fag”. Inima este organul vital al omului în și din care intră și ies sentimentele de iubire, ură, discordie, repulsie. Poeta are conștiința responsabilității sale când zice „Stau oamenii-n drum să mă audă cum cânt, /Și se întrebă ce pasăre sunt”, ea știe că este o pasăre care își cântă singurătățile și durerile celor care o ascultă.

Prin poezia sa Ileana Mălăncioiu pare să fi trăit într-o lume a vieții și a morții. Moartea o înfioară, o deprimă. „Eu rămân tăcută-n preajma trupului ce se lungește/Și se leagănă în aer parcă anume ca să știu/Că din el acum se vede doar o umbră și o lumină/Dată de acea putere de a fi fost odată viu/Dar lumina este rece și încep să mă cutremur/Ca în jur nu văd nimica și încep să-i dau ocol/Până când se rup în nopte funiile de pe oase/Și dispare fără urmă trupul atârnat în gol” (Boul jupuit).

Un alt element religios este rugăciunea, un alt fel de rugăciune decât am fi tentați să credem. O rugăciune pentru semenii, ca o luare aminte a unei învățături/avertizare:” Cine crede în răpire răpit să fie/Cine crede în gresie, gresie cenușie să fie/, cine crede în ochiul tău să se zbată/Ca pleopa lui vie și adevărată”. Ultima strofa poate fi privită ca o rugăciune protest în care poeta declară și se subînțelege subtil că, nu mai are nimic de pierdut în această lume:” Nu pot trece neștiută prin lume/Luați-mi aura ei diafană, /Luați-mi clopoței șarpelui, /Luați-mi degetul de pe rană.” Primul vers sugerează un crez personal, acela al unicității persoanei cu atât mai mult al poetei, al insului care lasă ceva în urma lui și spune „Nu pot trece neștiută prin lume”. Se adresează apoi aceluia pe care-i îndeamnă să-i ia „aura lumii” adică frumusețile lumii, apoi „clopoței șarpelui” adică înțelepciunea, rațiunea, gândirea, șarpele este simbolul înțelepciunii, motivul șarpelui preluat din Sfânta Scriptură. În ultimul vers cuvântul rana semnifică durerea, neîmplinirea iar degetul de pe rană poate fi credința care ajută, mângâie.

Poezia” Cântec de bucurie” este singura poezie în care se întâlnește cuvântul bucurie „Cântec de bucurie că ori încotro mă duc/Duhul tău mă întâmpină blând și îmi spune/Ca din el vin și-n el mă voi întoarce/În ceasul în care soarele meu va apune/E amiază și soarele este încă sus/și mă uit cum razele lui cad mereu/ca niște săgeți ascuțite pe care/le frânge încă osul pieptului meu/O cât de bine este să le vezi izbind/în pielea înnegrită asemeni scoarței unui copac. Aici se pare a fi o sintetizare a credinței în Dumnezeu, recunoașterea Lui, omniprezentă,” ori încotro mă duc duhul tău mă întâmpină blând”, recunoașterea ca și Creator al lumii și al omului” că din El vin și –n el mă voi întoarce “și conștientizarea faptului că suntem trecători, călători pe acest pământ, lumea aceasta este una de trecere spre Cealaltă “mă voi întoarce în ceasul când soarele meu va apune “

BIBLIOGRAFIE

1. Dumitru Micu, *Istoria Literaturii Române, de la creația populară la postmodernism*, ed. Saeculum I.O., București, 2000;
2. Eugen Barbu, *O istorie polemică și antologică a literaturii române de la origini până în prezent, Poezia română contemporană*, ed. Eminescu, 1975;
3. <http://www.ro.tezaur-romanesc.ro/arhitectur259-539259r259neasc259/-semnificaiia-apei-i-fntna-ca-simbol-sacru-n-viaa-tradiio>
- 4.. <http://egophobia.ro/11/critica.html5>
5. Ileana Malancioiu, *Poeme*, ed. Albatros, București, 1980, cu un Cuvânt înainte de Lucian Raicu, p.5
6. Ion Holban, *Literatura Română de azi. Poezia Proză*, ed. Tipo Moldova, Iași 2012;